

УДК [76(477.86)“19/20”]:001.891

Максимлюк І. В.

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

МИСТЕЦТВО ГРАФІКИ ПРИКАРПАТТЯ ХХ — ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Максимлюк І. В. Мистецтво графіки Прикарпаття ХХ — початку ХХІ століття як наукова проблема. У статті розглядається проблема комплексного вивчення процесу становлення і розвитку графіки Прикарпаття не лише як видового мистецького утворення, але й як цілісного регіонального явища вітчизняної культури ХХ — початку ХХІ століття. Проаналізовано рівень дослідження цього виду мистецтва. У статті піднімаються загальні проблеми української графіки ХХ століття та розглядаються локальні особливості графіки Івано-Франківщини. У роботі порушуються питання творчого самовираження прикарпатських митців, проблеми вивчення, збереження та репрезентації їх доробку. Розглянуто проблеми впливу на мистецтво графіки європейських стилевих течій та суспільно-політичних процесів, що відбувалися в Україні. Означена проблематика окреслилася на матеріалі мистецтвознавчого дослідження творчості прикарпатських художників-графіків, зокрема В. Гуменного, В. Витушинського, П. Прокопів, О. Гнатюка, І. Пантелюка, Г. Колцуняка, Я. Пстрака, О. Сорохтея, Ю. Панькевича, М. Фіголя. Охарактеризовано основні напрямки творчості івано-франківських графіків, їх здебільшого багатогранну діяльність на ниві культури Прикарпаття, зв'язок із мистецькими традиціями краю. Аргументовано актуальність дослідження графіки Івано-Франківщини і як виду образотворчого мистецтва, і в культурологічному аспекті.

Ключові слова: графіка, проблеми мистецтва, дослідники, мистецькі процеси, культура.

Максимлюк І. В. Искусство графики Прикарпаття ХХ — начала ХХІ века как научная проблема. В статье рассматривается проблема комплексного изучения процесса становления и развития графики Прикарпаття не только как видового художественного образования, но и как целостного регионального явления отечественной культуры ХХ — начала ХХІ века. Проанализирован уровень исследования этого вида искусства. В статье поднимаются общие проблемы украинской графики ХХ века и рассматриваются локальные особенности

графики Івано-Франківщини. В работе затрагиваются вопросы творческого самовыражения прикарпатских мастеров, проблемы изучения, сохранения и репрезентации их художественного наследия. Рассмотрены проблемы влияния на искусство графики европейских стилевых течений и общественно-политических процессов, происходивших в Украине. Указанная проблематика обозначилась на материале искусствоведческого исследования творчества прикарпатских художников-графиков, в частности В. Гуменного, В. Витушинского, П. Прокопива, О. Гнатюка, И. Пантелюка, Г. Колцуняка, Я. Пстрака, О. Сорохтея, Ю. Панькевича, М. Филоля. Охарактеризованы основные направления творчества ивано-франковских графиков, их в основном многогранную деятельность в области культуры Прикарпаття, связь с художественными традициями края. Аргументирована актуальность исследования графики Івано-Франківщини и как вида изобразительного искусства, и в культурологическом аспекте.

Ключевые слова: графика, проблемы искусства, исследователи, художественные процессы, культура.

Maksymliuk I. Graphic Art of the Pre-Carpathian Region of the 20th – early 21st century as a Scientific Problem.

Background. The Ukrainian graphics of the 20th century in its many aspects attracted the attention of artistic critics and researchers, in particular, those who, in accordance with the requirements of contemporary science, set themselves the tasks of comprehensive cultural and art analysis of graphic works, disclosure of their belonging to certain stylistic trends of the Ukrainian art of the 20th century, as well as the restoration of lost names and introduction of new ones into scientific circulation. The demand for rethinking events and phenomena of the past is urgently needed in order to create a coherent picture of the development of the Ukrainian art. The basis for the disclosure of the theme of the research is the processing of a considerable amount of materials, Ukrainian art historians' primarily published researches on the issues of the Ukrainian graphics of the 20th century, and in particular, the graphic works of the Pre-Carpathian region.

The creative heritage of the leading graphic artists of the Pre-Carpathian region of the mid-twentieth century is characterized by the disclosure in the plots of their graphic works of moral-psychological, social, ideological and aesthetic problems of life, ideological conceptions of a contemporary image. A large array of works of Ukrainian graphic art of the middle of the 20th century embodies a set of problems related to the norms and principles of socialist art.

However, the national concept became one of the leading problems of the artistic culture of the Western Ukrainian regions. Progressively minded figures of culture and art in their work embodied the idea of a national style, started during the period of secession, implementing it differently.

When creating graphic works inspired by folk art, the problem of the necessity to reproduce the historical past of the Ukrainian people, the figurative interpretation of folklore and ethnographic material, the search for national style, the idea of unity of various types of creativity is important.

Рецензент статті: Хом'як Л. В., кандидат мистецтвознавства, доцент, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника»

An important thing in the cultural life of Ivano-Frankivsk of the late 80's of the last century is the activity of creative youth who had undertaken a mission to revitalize the artistic life of the Pre-Carpathian region, awaken the deeper interest of the inhabitants of the city and the region to the fine art. Artists find new ways and forms of creative activity, use various means of artistic and emotional expressiveness, and solve common formal and artistic tasks of plastic arts: innovative creative forms, interaction with the environment, appeal to the latest technologies.

Many articles on the artistic life of the city and region were published by Ivano-Frankivsk art critics, exploring the artistic trends and currents that emerged in the second half of the 20th century, the problems of searching new images, means of expression and materials in the works of Ivano-Frankivsk contemporary artists.

Objectives. The aim of the article is the research, selection and analysis of the main problems of graphic arts in the context of the cultural life of Pre-Carpathian region of the 20th – early 21st century.

Methods. To accomplish the tasks in the research, the search-bibliographic method was used, which provided the study of library funds, archival collections, working out the historical, art, cultural materials tangent to the topic of the research, and so on. The main research methods were analysis, generalization, synthesis, comparison, analogy, as well as cultural-historical method.

Results. The article deals with the problem of the complex study of the process of formation and development of graphic art of the Pre-Carpathian region at the beginning of the 21st century. In the article the general problems of the art of the 20th century arise and the main issues of the graphic art of the Ivano-Frankivsk region as a phenomenon in the context of Ukrainian culture are observed. The issues of creative self-expression of graphic artists, their active cultural activities are touched upon in the article. The problems of influence of the European stylistic artistic currents and socio-political processes taking place in Ukraine are considered. The mentioned problems are considered on the basis of the research of the works of such Ivano-Frankivsk graphic artists as V. Humennyi, V. Vitushynsky, P. Prokopiv, O. Hnatyuk, I. Pantelyuk, G. Koltuniak, Y. Pstrak, O. Sorokhtey, Yu. Pankevich. The relevance of the study of the graphic art of the Ivano-Frankivsk region either a locally peculiar type of art or a phenomenon in the context of the cultural life of the region is proved.

Conclusions. The analysis of journalistic and historical-artistic sources on the outlined issues was carried out, which made it possible to find out the state of contemporary scientific knowledge about the graphic art of the Pre-Carpathian region. There are still no coherent and profound studies devoted to the work of the Pre-Carpathian graphic artists in the context of the development of the artistic culture of the region. It is important now, at the beginning of the 21st century, to rethink and comprehend without ideological bias the history of the Ukrainian art, to discover the influence of European stylistic trends and national peculiarities in the works of the Pre-Carpathian graphic artists. Ukrainian researchers studied Ukrainian, in particular, Pre-Carpathian graphics in the context of the pan-European cultural process, disclosed the problem of the existence of deep links with traditions of folk art in it,

the restoration of ancient graphic technologies, and, at the same time, indicated ways of filling graphic arts with new content and figurative language.

In order to revive Ukrainian culture and art, it is necessary to review the significance of artistic phenomena and individual names that were suppressed or falsified by a totalitarian regime, update still unknown creative finds and even entire works of artists.

The creative activity of the graphic artists of the Pre-Carpathian region is a vivid reflection of the fruitful interaction of tradition and modernity, without which it is impossible to progress in art. Researches, rethinking of traditions, their adaptation to the present will allow expanding artistic horizons, reaching a qualitatively new level of artistic imagery, preserving or forming a distinctive national culture.

Keywords: graphic art, problems of art, researchers, artistic processes, culture.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Українська графіка ХХ століття у багатьох її аспектах привертала увагу мистецьких критиків і дослідників, зокрема й тих, хто відповідно до вимог сучасної науки ставив перед собою завдання всебічного культурологічного і мистецтвознавчого аналізу графічних творів, розкриття їх приналежності до певних стилістичних течій українського мистецтва ХХ століття, а також відновлення втрачених та введення в науковий обіг нових імен. Назріла необхідність переглянути з позицій сучасного бачення історії розвиток української культури протягом ХХ століття. Адже до наукового обігу ввійшли нові імена, актуалізувалися замовчувані раніше художні явища і деякі періоди національної історії. Сучасного трактування потребують визнані в минулому за зразок художні твори [12].

Стаття написана у рамках дисертаційного дослідження на тему: «Мистецтво графіки Івано-Франківщини ХХ — початку ХХІ століття: культурологічний аспект», затверджену на вченій раді ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», протокол № 3 від 27 березня 2014 року.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячена означена стаття. Актуалізується потреба переосмислення подій та явищ минулого з метою створення цілісної картини розвитку українського мистецтва. Ключем до розуміння цих явищ є дослідження творчої спадщини українських митців, зокрема графіків Прикарпаття. Підґрунтям для розкриття теми статті є опрацювання значного обсягу матеріалів, досліджень, публікацій українських мистецтвознавців на тему української графіки ХХ століття і, зокрема, графіки Прикарпаття. У загальнотеоретичному та мистецькому аспектах осмислення даної проблематики ми спи-

ралися на праці вітчизняних мистецтвознавців, що досліджували проблеми українського мистецтва ХХ століття.

Перші оцінки й аналітичні огляди вітчизняної графіки ХХ століття були подані у роботах таких мистецтвознавців як Д. Антонович, П. Балицький, М. Вороний, І. Врона, Е. Голлербах, М. Голубець, С. Гординський, М. Жук, П. Ковжун, Є. Кузьмін, Ю. Меженко, В. Січинський, О. Сліпко-Москальців, С. Таранушенко. Ці праці цінні з історичного погляду, вони не втратили актуальності й дотепер є взірцем мистецтвознавчої аналітики. Вагомою є колективна праця «Історія українського мистецтва у п'яти томах. Т. 5: Мистецтво ХХ століття» (2007) [11] за редакцією Ганни Скрипник: науковцями досліджено історію всіх видів і жанрів образотворчого мистецтва й архітектури ХХ століття. Зокрема автором розділу про графіку 1900-х — першої половини 1930-х років є О. Лагутенко; другої половини 1930-х — першої половини 1950-х років — О. Роготченко; другої половини 1950-х — 1980-х років — О. Авраменко, про книжкову графіку і про мистецтво графіки 1990-х років — О. Ламонова. Дослідники розглянули історію українського мистецтва як наукову проблему, адже праця є об'єктивним і повним викладом історії розвитку української культури та пластичних мистецтв ХХ століття.

Публікація українського мистецтвознавця Т. Кари-Васильєвої «Історія мистецтва ХХ століття: концепція, нові підходи й оцінки» (2007) [13] є цінною тому, що підбиває підсумки і дозволяє переглянути з позицій сучасного бачення історії розвитку української культури протягом ХХ століття. Важливим сьогодні є новий погляд на історію українського мистецтва, яке розглядається в єдиному річищі світового художнього розвитку. Це перша спроба накреслити й висловити думку про основні процеси, що відбувалися впродовж всього ХХ століття в художньому житті на теренах нашої країни, намагання відтворити цілісну картину мистецького життя, що розвивалося в контексті загальноєвропейського художнього процесу.

Вагомий внесок у дослідження проблем української графіки ХХ століття зробив Роман Яців. У своїх працях автор висвітлює питання становлення й розвитку львівської графіки ХХ століття, окреслює перспективи розвитку цього виду мистецтва. У виданні Р. Яціва «Львівська графіка 1945–1990: традиції та новаторство» (1992) [26] розглядається ідейно-естетичний зміст львівської графіки, тематика, проблематика, зокрема проблема традицій і новаторства. У публікаціях Р. Яціва висловлено критичну думку стосовно неоднозначного періоду 1930–1950-х рр. У цей час авангардні течії, що виникли на початку століття, опинилися під забороною і були оголошені ворожими, тоді як панівним було визнано соцреалізм, якому довелося протистояти представникам андеграунду, новітніх авангардистських течій.

Важливою працею є дисертація І. В. Чмелик (2006) [24], де обґрунтовано своєрідність художнього життя і виявлено локальні особливості мистецтва Івано-Франківщини, з'ясовано роль народних традицій та культурної спадщини минулого. У нашому дослідженні ми скористалися напрацюваннями, викладеними у дисертаціях Р. М. Яціва (1994), О. А. Лагутенко (2008), О. М. Голубця (2003), А. Г. Шулик (2012), О. Д. Гладун (2005), О. В. Ламонової (2006), І. А. Мельника (2009).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження, виокремлення та аналіз основних проблем мистецтва графіки в контексті культурного життя Прикарпаття ХХ — початку ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Національна концепція стала однією з провідних проблем художньої культури на початку ХХ століття. Прогресивно налаштовані діячі культури й мистецтва у своїй творчості втілювали ідею національного стилю, започатковану ще в період сесії, по-різному її реалізуючи.

У монографії Ольги Лагутенко «Українська графіка першої третини ХХ століття» (2006) [16] на основі теоретичного та ілюстративного матеріалу розглянуто розвиток книжкової графіки зазначеного в назві книги періоду, відзначено творчість окремих прикарпатських митців (Я. Пестрака, Ю. Панькевича, Г. Колцуняка, О. Сорохтея). Авторка досліджує проблеми стилю, вплив європейських стильових течій на українське мистецтво та порівнює роботи українських і європейських митців. Відзначено загальноєвропейські тенденції та національні особливості розвитку графіки, наголошено на найбільш значущих явищах і висвітлено творчість найвидатніших майстрів.

Серед праць, присвячених графікам, котрі працювали на Прикарпатті в першій половині ХХ століття, заслуговують на увагу публікації В. Барана «Михайло Зорій» (2003) [3], М. Аронця «Денис-Лев Іванцев. Життя і творчість» (2008) [1], Л. В. Волошин «Ярослав Лукавецький: Малярство. Рисунки. Сценографія» (2008) [5].

При створенні графічних робіт, інспірованих народним мистецтвом, важливе місце посідає проблема відтворення історичного минулого українського народу, образного трактування фольклорно-етнографічного матеріалу, декоративізм графічної манери. За образним ладом графічних аркушів стоять ідейно-естетичні проблеми буття, своєрідна традиційна культура населення Гуцульщини. Проблеми вивчення, збереження та примноження національної культури неодноразово висвітлювалися провідними українськими істориками, етнографами, мистецтвознавцями. Зокрема шляхи втілення традицій народного мистецтва у творчості сучасних митців Івано-Франківщини розкривали П. Арсенич [2, с. 235–236], О. Соломченко [22], Р. Дреботюк

[4], Н. Лаврук [15, с. 125–130], М. Яновський [25], В. Качкан [14, с. 14–19].

Дослідниця Т. Сафонова [21, с. 160–164], вивчаючи стильове різноманіття сучасної графіки, серед якого й орнаменталізм, аналізує екслібриси українських митців, зокрема Івана Пантелюка. У монографії О. Лагутенко «Українська графіка першої третини ХХ століття» (2006) [16, с. 33] йдеться про зв'язок із традиціями народних промислів стосовно орнаменталізованих графічних композицій Гната Колцуняка.

Сучасні українські філокартисти (М. Забачень, В. Ковтун, С. Полегенький) видали каталог ілюстрованих поштових карток Ярослава Пстрака [8], де у великому обсязі представлені етнографічні листівки художника.

Аспірант ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» Наталія Лаврук опрацювала чималий обсяг матеріалу, досліджуючи соціально-історичні фактори і процеси формування ілюстрованих листівок. Вона розглядає українську листівку як мистецький та соціокультурний феномен [15, с. 125–130]. У своїх працях дослідниця аналізує особливості творчої манери окремих художників Східної Галичини, котрі працювали над створенням оригінальних листівок, зокрема С. Гординського, Я. Пстрака, Г. Колцуняка. Ці митці створили неповторні зразки листівок, що гідно презентують українську історію й культуру як на території сучасної української держави, так і у світі.

Однією з основних проблем української культури і мистецтва ХХ століття є проблема самовираження та зв'язку зі втраченими першоосновами. У процесі вирішення цих проблем реабілітуються насильно вилючені імена і мистецькі явища, а також повертаються до загального реєстру твори, знищені в часи тоталітарного режиму. Тоді лише творча праця окремих митців, прийнята фанатичною вірою, що поняття свободи і мистецтва є вічними і нероздільними, дозволила віднайти ефективні форми опору і врятувала мистецьке середовище від повної деградації [7, с. 17–18, 24].

До них належать художники-шістдесятники Опанас Заливаха, Алла Горська, Віктор Зарецький, Галина Севрук, Людмила Семикіна, Геннадій Марченко. Життєвий шлях і творчість О. Заливахи досліджували Л. Б. Тарнашинська [20], Б. Мисюга [19]. Художникам покоління О. Заливахи вдалося продемонструвати високу виконавчу майстерність мистецьких творів, особливий рівень емоційності та духовності, що існував як своєрідна форма протесту в екстремальних умовах тоталітарного суспільства [7, с. 32].

Серед актуальних питань у сфері графічного мистецтва Прикарпаття ХХ століття важливе місце посідає проблема відтворення історичного минулого українського народу, образного трактування фольклорно-етнографічного матеріалу, літературних першоджерел, підтвердженням чого є графічна

творчість Остапа Гнатюка. Творча спадщина провідних графіків Прикарпаття середини ХХ століття характеризується розкриттям у сюжетах їхніх графічних аркушів морально-психологічних, соціальних, ідейно-естетичних проблем буття, світоглядних концепцій образу сучасника.

Чимало творів української графіки середини ХХ століття втілюють ідеологічні настанови щодо тематичних пріоритетів у мистецтві соціалістичної доби. Можна виокремити основні з рекомендованих тем, як, наприклад, тему праці і певною мірою пов'язану з нею тему сучасного побуту, героїко-революційну тему, особлива увага до якої була викликана святкуванням 50-річчя Великої жовтневої соціалістичної революції та 100-річчя з дня народження В. І. Леніна. Тема історичного минулого українського народу здебільшого культивувалася в руслі підготовки до відзначення 100-річчя від дня смерті та 150-річчя від дня народження Т. Шевченка.

З середини ХХ століття починається етап активних пошуків творчої модернізації в мистецьких середовищах. Українське мистецтво стає відкритим для українського загального культурного й технічного прогресу, однак по-новому осмислюється роль традицій. Художники-графіки Прикарпаття (О. Заливаха, І. Пантелюк, О. Гнатюк, В. Гуменний, М. Ясінський) на прикладі своєї творчості демонструють успадкування художньо-естетичних досягнень і збагачення сучасної художньої культури новими цінностями.

1979 р. вийшов у світ колективний збірник «Мистецтво оновленого краю», де розглядаються основні тенденції розвитку мистецтва західних областей України радянського періоду і де проаналізовано творчі здобутки прикарпатських митців [23, с. 4]. Починаючи з кінця 1980-х рр. внаслідок політичних змін в Україні з'являються статті, присвячені митцям, що були репресовані або не поділяли ідеології радянського режиму, зокрема О. Заливасі, М. Зорію, Д. Іванцеву, Я. Лукавецькому. На початку 1990-х рр. організовуються їх виставки, видаються альбоми і каталоги їхніх творів, розкривається істинна роль згаданих майстрів у культурно-мистецькому житті Прикарпаття [23, с. 5].

Важливою постаттю культурного життя Івано-Франківська кінця 1980-х рр. є художник-графік Михайло Вітушинський. Він разом із молодими митцями Івано-Франківщини взяли на себе місію поживлення мистецького життя Прикарпаття, пробудження глибшого інтересу мешканців міста і краю до образотворчого мистецтва [6]. Митці знаходять нові шляхи самовираження, використовують різноманітні засоби художньої та емоційної виразності, вирішують формально-художні завдання пластичних мистецтв: новаторське формотворення, взаємодію з навколишнім середовищем, звернення до новітніх технологічних засобів [12].

Започаткували художню критику в Івано-Франківську музейні працівники, мистецтвознавці

за освітою: Р. Дреботюк, В. Мельник, М. Аронець, В. Баран, Л. Хом'як, Н. Бабій, М. Сарапін. Вони першими звернулися до творчості івано-франківських графіків, друкуючись у періодичних виданнях, створюючи анотації до виставок, буклети та вступні статті до каталогів.

Дослідником творчості кількох представників прикарпатської графіки є Володимир Лукань. У нашому дослідженні спираємося на його праці, зокрема на книжкове видання «Вибрані статті про мистецтво. Явища. Постаті. Імена» (2009) [17]. Збірник складається з трьох частин, одна з яких, під назвою «Імена», містить певні міркування та спостереження стосовно творчості тих митців, котрі цілком або частково розкрили свій талант у сфері графіки на теренах Івано-Франківщини (В. Касіян, Г. Розмус, Я. Лукавецький, М. Фіголь, М. Ясінський, М. Корпанюк, М. Павлюк). Окремо В. Лукань досліджував творчість М. Фіголя як графіка [18].

Чимало мистецтвознавчих статей опублікував івано-франківський мистецтвознавець Анатолій Звіжинський. Він досліджує мистецькі напрямки і течії, що сформувалися у другій половині ХХ століття, висвітлює проблеми пошуку нових образів, засобів вираження і матеріалів у творчості сучасних івано-франківських митців. Зокрема А. Звіжинський аналізує творчість Володимира Гуменного [9]. Цікавими є праці мистецтвознавця, присвячені проблемам освоєння людиною культурного середовища, сприйняття культурних цінностей минулого, а також проблемі інтеграції мистецтва з іншими формами культури, тобто синтезу мистецтв, що приводить до утворення його нових синтетичних різновидів, виникнення нових напрямків прикладного мистецтва [10].

Попри згадані публікації, графічна творчість митців Прикарпаття недостатньо висвітлена науковцями. Про їхні твори дізнаємося здебільшого зі статей у місцевих періодичних виданнях. Такі статті є базовими у висвітленні творчості М. Фіголя, О. Гнатюка, І. Пантелюка, М. Грепіняка, В. Гуменного, В. Гривінського, В. Вітушинського, П. Прокопів, Т. Павлик, Ю. Процана.

Також існує проблема інформаційного бар'єру з часів «залізної завіси», ще й досі не усунутого. Одна з перешкод на шляху вільного спілкування українських художників і мистецтвознавців зі знайомими у світі мистецькими структурами — це стереотипне сприйняття сучасного мистецтва, базоване значною мірою на ідеологічних позиціях, а також специфічна застаріла термінологія [7, с. 19–20]. Згадана проблема є надзвичайно актуальною і потребує невідкладного вирішення. У зв'язку з цим виникає необхідність у підготовці словників, підручників, сучасних довідникових та енциклопедичних видань в Україні [7, с. 22–23].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Здійснено аналіз публіцистичних та історико-мис-

тецтвознавчих джерел із окресленої проблематики, що дозволило з'ясувати стан сучасних наукових знань про мистецтво графіки Прикарпаття. Досі відсутні цілісні й ґрунтовні дослідження, присвячені творчості прикарпатських графіків у контексті розвитку художньої культури краю. Важливо саме зараз, на початку ХХІ століття, переосмислити і збагнути по-новому, без ідеологічної упередженості, історію українського мистецтва, виявити вплив європейських стильових течій і національні особливості у творах івано-франківських графіків. Вітчизняні дослідники вивчали українську графіку, зокрема й прикарпатську, в контексті загальноєвропейського культурного процесу, розкривали проблему існування в ній глибинних зв'язків із традиціями народного мистецтва, відновлення давніх графічних технологій і водночас вказали шляхи наповнення мистецтва графіки новим змістом та образною мовою.

Однією з важливих проблем графіки ХХ століття є подекуди наслідки тоталітарного режиму, який унеможлилював адекватне висвітлення національного культурно-мистецького процесу. Для відродження української культури і мистецтва необхідно переглянути значення мистецьких явищ і окремих імен, які були замовчувані або сфальшовані тоталітарним режимом, актуалізувати невідомі досі творчі знахідки і навіть цілі доробки художників.

Творчість графіків Прикарпаття є яскравим відображенням плідної взаємодії традиції і сучасності, без чого неможливий поступ у мистецтві. Дослідження та переосмислення традицій, їх адаптація в сучасній культурі зумовлюють якісно новий рівень художньої творчості, посилюючи культуротворчу місію митця.

Література:

1. Аронець М. Денис-Лев Іванцев. Життя і творчість [Текст]: монографія / М. Аронець. — К.: Грані-Т, 2008. — 160 с.
2. Арсенич П. І. Уродженці Прикарпаття — дійсні та звичайні члени НТШ (1873–1989) [Текст] / П. І. Арсенич // Прикарпатський вісник НТШ. Думка. — 2009. — № 3 (7). — С. 235–236.
3. Баран В. Михайло Зорій: літературно-художнє видання [Текст] / В. Баран. — Івано-Франківськ: Сімик, 2003. — 272 с.
4. Виставка екслібрисів І. Г. Пантелюка [Текст]: каталог / склав Р. В. Дреботюк. — Івано-Франківськ: Облполіграфвидав, 1983. — 40 с.
5. Волошин Л. В. Ярослав Лукавецький: Малярство. Рисунок. Сценографія [Текст] / Л. В. Волошин. — Львів: Івано-Франківськ: ЗУКЦ, 2008. — 124 с.
6. Ганущак В. За периметром шестигранника: [Творчий портрет молодого художника з Івано-Франківська М. Вітушинського] [Текст] / В. Ганущак // Комсомольський прапор. — 1988. — 9 липня.
7. Голубець О. Українське мистецтво: актуальні проблеми сьогодення і перспектива ХХІ століття [Текст] / О. Голубець // Мистецтвознавство'2000: наук. зб. — Львів: СКІМ, 2001. — С. 17–34.
8. Забочень М. Каталог ілюстрованих поштових карток Ярослава Пстрака, виданих за життя художника у 1904–1914 роках [Текст] / М. Забочень, С. Полегенький;

- передм. Є. Пшеничного. — Дрогобич : Дрогобицький колекціонер. — ЧЧ. 8–9, 1994. — 68 с.
9. Звіжинський А. Володимир Гуменний та його художня космогонія [Електронний ресурс] / А. Звіжинський. — 2014. — 12 березня. — Режим доступу : <http://zbruc.eu/node/19888> (дата звернення : 09.09.2017). — Назва з екрана.
10. Звіжинський А. «Імпреза». Івано-Франковск. 1989, 1991, 1993, 1995, 1997 [Електронний ресурс] / А. Звіжинський. — 2013. — 10 жовтня. — Режим доступу : <http://artukraine.com.ua/a/impredza--ivano-frankovsk--1989-1991-1993-1995-1997/> (дата звернення : 09.09.2017). — Назва з екрана.
11. Історія українського мистецтва : у 5 т. [Текст] / НАН України. ІМФЕ ім. М. Т. Рильського ; голов. ред. Г. Скрипник, наук. ред. Т. Кара-Васильєва. — К., 2007. — Т. 5 : Мистецтво ХХ століття. — 1048 с. : іл.
12. Кара-Васильєва Т. Історія мистецтва ХХ століття : концепція, нові підходи й оцінки [Електронний ресурс] / Т. Кара-Васильєва. — Режим доступу з pdf : <http://um.etnolog.org.ua/zmist/2007/53.pdf> (дата звернення : 09.09.2017). — Назва з екрана.
13. Кара-Васильєва Т. Історія мистецтва ХХ століття : концепція, нові підходи й оцінки [Текст] / Т. Кара-Васильєва // Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії : зб. наук. пр. — К. : Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології, НАНУ, 2007. — Вип. 7. — С. 53–64.
14. Качкан В. Світло високого дня : Портрети, есе, художньо-документальні повісті [Текст] / В. Качкан. — Ужгород : Карпати, 1989. — С. 14–19.
15. Лаврук Н. К. Творчість митців Східної Галичини в оригінальних листівках першої третини ХХ століття [Текст] / Н. К. Лаврук // Вісник ХДАДМ. — 2010. — № 1. — С. 125–130.
16. Лагутенко О. А. Українська графіка першої третини ХХ століття [Текст] / О. А. Лагутенко. — К. : Грані-Т, 2006. — 240 с.
17. Лукань В. Г. Вибрані статті про мистецтво. Явища. Постагі. Імена [Текст] / В. Г. Лукань. — Івано-Франківськ : видавець Третяк І. Я., 2009. — 240 с. : іл.
18. Лукань В. Начерки Михайла Фіголя [Текст] / В. Лукань. — Івано-Франківськ : Гостинець, 2007. — 120 с.
19. Опанас Заливаха. Альбом [Текст] / Упорядник Б. Мисюга. — К. : Смолоскип, 2003. — 160 с. : іл.
20. Плеяда нескорених : Алла Горська. Опанас Заливаха. Віктор Зарецький. Галина Севрук. Людмила Семикіна : біобібліогр. нарис [Текст] / авт. нарису Л. Б. Тарнашинська ; бібліограф-упоряд. М. А. Лук'яненко ; наук. ред. В. О. Кононенко ; М-во культури України, ДЗ «Нац. парлам. б-ка України». — К., 2011. — 200 с. — (Шістдесятництво : профілі на тлі покоління ; вип. 13).
21. Сафонова Т. В. Український екслібрис : декор и орнаментация [Електронний ресурс] / Т. В. Сафонова // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. — 2013. — № 5 (31). — С. 160–164. — Режим доступу : <http://www.gramota.net/materials/3/2013/5-1/42.html> (дата звернення : 09.09.2017). — Назва з екрана.
22. Соломченко О. Добре серце художника [Про майстра екслібриса з Косова І. Г. Пантелюка] [Текст] / О. Соломченко // Прикарпатська правда. — 1982. — 27 червня.
23. Чмелик І. В. Художнє життя та мистецький процес Івано-Франківщини кінця ХІХ — ХХ століття [Текст] : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.05 / І. В. Чмелик. — Х., 2006. — 16 с.
24. Чмелик І. В. Художнє життя та мистецький процес Івано-Франківщини кінця ХІХ — ХХ століття [Текст] : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.05 / І. В. Чмелик. — Х., 2006. — 181 с.
25. Яновський М. В. Срібна пряжка. Розповіді про народних митців [Текст] / М. В. Яновський. — Ужгород : Карпати, 1980. — 216 с. : іл.
26. Яців Р. М. Львівська графіка 1945–1990 : традиції та новаторство [Текст] / Р. М. Яців. — К. : Наукова думка, 1992. — 119 с. : іл.

References:

1. Aronets, M. (2008). *Denys-Lev Ivantsev. Zhyttya i tvorchist* [Denis-Lev Ivantsev. Life and Work]. Kyiv : Hrani-T. (In Ukrainian).
2. Arsenych, P. I. (2009). Urodzhentsi Prykarpattya — diysni ta zvychni chleny NTSh (1873–1989) [The Natives of the Carpathian Region are Actual and Ordinary Members of the NTSh (1873–1989)]. *Prykarpatskyi visnyk NTSh. Dumka — Precarpathian Bulletin of The Shevchenko Scientific Society. Idea*, 3(7), 235–236.
3. Baran, V. (2003). *Mykhailo Zoriy*. Ivano-Frankivsk : Simyk. (In Ukrainian).
4. Drebotiuk, R. V. (Comp.). (1983). Vystavka ekslibrysv I. H. Pantelyuka [Exhibition of exlibris I. G. Pantelyuk]. In *Catalog*. Ivano-Frankivsk: Oblpolihrafvydav. (In Ukrainian).
5. Voloshyn, L. V. (2008). *Yaroslav Lukavetskyi : Maliarstvo. Rysunky. Stsenohrafiya* [Yaroslav Lukarevsky : Painting. Drawings. Scenography]. Lviv ; Ivano-Frankivsk : ZUKTs. (In Ukrainian).
6. Hanushchak, V. (1988, July 9). *Za perymetrom shestyhannyka* [On the Perimeter of the Hexagon]. *Komsomolskyi prapor*. (In Ukrainian).
7. Holubets, O. (2001). *Ukrainske mystetstvo : aktualni problemy sohodennya i perspektyva XX stolittia* [Ukrainian Art : Current Problems of the Present and Perspective of the XXI Century]. In *Mystetstvoznavstvo '2000 — Arts Science '2000*, (pp. 17–34). Lviv : SKIM. (In Ukrainian).
8. Zaboichen, M., Polehenkyi, S. (1994). *Kataloh iliustrovanykh poshtovykh kartok Yaroslava Pstraka, vydanykh za zhyttia khudozhnyka u 1904–1914 rokakh* [The Catalog of Illustrated Postcards by Yaroslav Pstrak, Issued During the Life of the Artist in 1904–1914]. (Ye. Pshenychnyy, intro). (Parts 8–9, pp. 68). Drohobych : Drohobyttskyi koleksioner. (In Ukrainian).
9. Zvizhynskyy, A. (2014, March 12). Volodymyr Humennyi ta yoho khudozhnia kosmogoniya [Volodymyr Humennyj and His Artistic Cosmogony]. Retrieved from <http://zbruc.eu/node/19888>. (In Ukrainian).
10. Zvizhynskyy, A. (2013, October 10). “Impredza”. Ivano-Frankovsk. 1989, 1991, 1993, 1995, 1997 [“Impredza”. Ivano-Frankovsk 1989, 1991, 1993, 1995, 1997]. *artukraine.com.ua*. Retrieved from <http://artukraine.com.ua/a/impredza--ivano-frankovsk--1989-1991-1993-1995-1997/>. (In Russian, in Ukrainian).
11. Skrypnyk, H. (Ed.). (2007). *Istoriya ukrainskoho mystetstva* [The History of Ukrainian Art]. (Vol. 1–5). Kyiv: Mystetstvo XX stolittya. (In Ukrainian).
12. Kara-Vasyliieva, T. (N. d.). (2007). *Istoriya mystetstva XX stolittya : kontseptsiya, novi pidkhody i otsinky* [The History of Art of the Twentieth Century: Concept, New Approaches and Evaluations]. *www.etnolog.org.ua*. Retrieved from <http://um.etnolog.org.ua/zmist/2007/53.pdf>. (In Ukrainian).
13. Kara-Vasyliieva, T. (2007). *Istoriya mystetstva XX stolittya : kontseptsiya, novi pidkhody y otsinky* [History of Art of the Twentieth Century : Concept, New Approaches and Evaluation]. In *Ukrainske mystetstvoznavstvo : materialy, doslidzhennya, retsenziyi — Ukrainian Art studies : Materials, Research, Reviews*. (Issue 7, pp. 53–64). Kyiv : Instytut mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnologiyi, NANU. (In Ukrainian).
14. Kachkan, V. (1989). *Svitlo vysokoho dnia : Portrety, ese, khudozhno-dokumentalni povisti* [Light of the High Day : Portraits, essays, art-documentary stories], (pp. 14–19). Uzhhorod : Karpaty. (In Ukrainian).
15. Lavruk, N. K. (2010). *Tvorchist' myttsiv Skhidnoyi Halychyny v oryhnalnykh lystivkakh pershoyi tretyny XX stolittya* [Creativity of Artists of the Eastern Galicia in the Original Postcards of the First Third of the Twentieth Century]. *Visnyk KhDADM — Bulletin of the KhDADM*, 1, 125–130. (In Ukrainian).

16. Lahutenko, O. A. (2006). *Ukrainska hrafika pershoi tretyny XX stolittya* [Ukrainian Graphics of the First Third of the Twentieth Century]. Kyiv : Hrani-T. (In Ukrainian).
17. Lukan', V. H. (2009). *Vybrani statii pro mystetstvo. Yavyshcha. Postati. Imena* [Selected Articles about Art. Phenomena. Stuff Names]. Ivano-Frankivsk : vydavets Tretiak I. Ya. (In Ukrainian).
18. Lukan', V. (2007). *Nacherky Mykhaila Fiholia* [Sketches of Mikhail Figol]. Ivano-Frankivsk : Hostynets'. (In Ukrainian).
19. Mysiuha, B. (Comp.). (2003). *Opanas Zalyvakha*. Kyiv : Smoloskyp. (In Ukrainian).
20. Tarnashynska, L. B. (2011). *Pleyada neskorenykh : Alla Horska, Opanas Zalyvakha, Viktor Zaretskyy, Halyna Sevruck, Lyudmyla Semykina* [Pleiades of the Unconstrained : Alla Gorska, Opanas Zalivacha, Viktor Zaretsky, Galina Sevruck, Lyudmila Semikina]. (M. A. Lukyanenko, bibliographer-comp. ; V. O. Kononenko, sciences ed.). Kyiv. (In Ukrainian).
21. Safonova, T. V. (2013). *Ukrainskiy ekslibris : dekor i ornamentatsiya* [Ukrainian Ex-libris : Decoration and Ornamentation]. *Istoricheskiye, filosofskiyе, politicheskyye i yuridicheskyye nauki, kulturologiya i iskusstvovedeniye. Voprosyi teorii i praktiki — Historical, Philosophical, Political and Legal Sciences, Culturology and Art History. Questions of Theory and Practice*, 5 (31), 160–164. Retrieved from <http://www.gramota.net/materials/3/2013/5-1/42.html>. (In Russian).
22. Solomchenko, O. (1982, June 27). *Dobre sertse khudozhnyka (Pro maistra ekslibrysa z Kosova I. H. Pantelyuka)* [Kind Heart of the Artist]. *Prykarpatska pravda — The Precarpathian Truth*. (In Ukrainian).
23. Chmelyk, I. V. (2006). *Khudozhnye zhyttya ta mystetsky protses Ivano-Frankivshchyny kintsya XIX — XX stolittya* [Artistic Life and Artistic Process of Ivano-Frankivsk Region of the End of XIX — XX Centuries]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv. (In Ukrainian).
24. Chmelyk, I. V. (2006). *Khudozhnye zhyttya ta mystetsky protses Ivano-Frankivshchyny kintsya XIX — XX stolittya* [Artistic Life and Artistic Process of Ivano-Frankivsk Region of the End of XIX — XX Centuries]. *Candidate's thesis*. Kharkiv. (In Ukrainian).
25. Yanovskyi, M. V. (1980). *Sribna priazhka. Rozpovidi pro narodnykh myttsiv* [Silver Buckle. Stories about Folk Artists]. Uzhhorod : Karpaty. (In Ukrainian).
26. Yatsiv, R. M. (1992). *Lvivska hrafika 1945–1990 : tradytsiyi ta novatorstvo* [Lviv Graphic 1945–1990 : Traditions and Innovation]. Kyiv : Naukova dumka. (In Ukrainian).